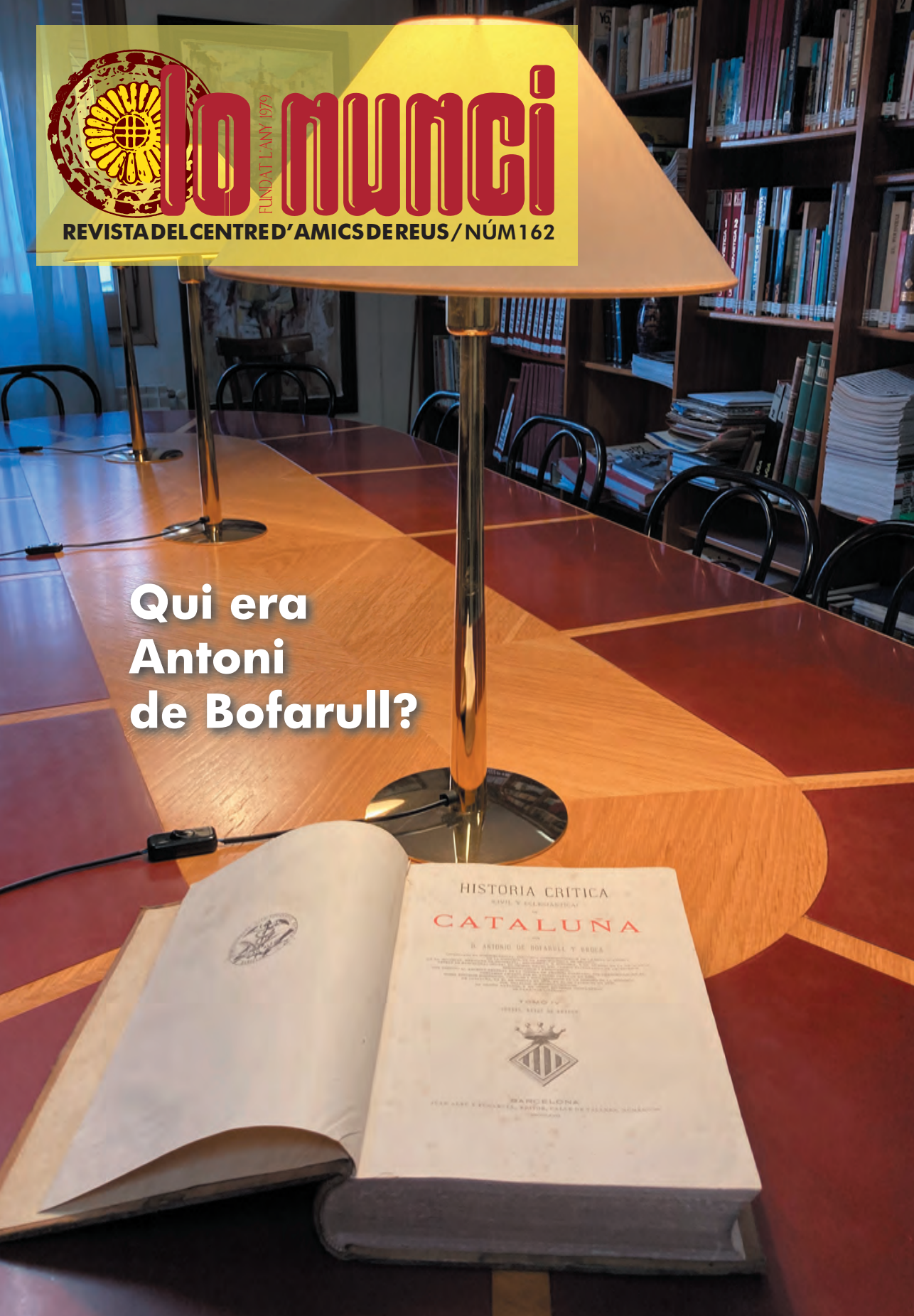
lo nunci
FUNDAT L'ANY 1979
REVISTA DEL CENTRE D'AMICS DE REUS / NÚM 162
Qui era Antoni de Bofarull?
HISTORIA CRÍTICA
CATALUÑA
BARCELONA

lo nunci
REVISTA DEL CENTRE D'AMICS DE REUS
Any XLI -1r trimestre de 2021 - Núm. 162
Edita:
centre d'AMICS de REUS
Raval Robuster, 36 - Casa Fortuny
43204 REUS - Telèfon 977 754 826
www.centredamicsdereus.cat

Direcció:
Jaume Garcia Cardoner
President:
Joan M. Mallafrè Anguera
Coordinació:
Joan Ciurana, Xavier Guarque i Amadeu Martí
Correcció:
M. Dolors Valvverdú Torrents
Maquetació i impressió:
QuatreC, impremta digital
D.L. T-66-80
PREU 2 €

L'equip de redacció no es fa responsable de les opinions emeses pels seus col·laboradors, fixos o eventuals. No es mantindrà correspondència amb els seus col·laboradors ni es tornaran les cartes. Les col·laboracions per la seva publicació aniran signades (si bé podran sortir amb pseudònim) i identificades amb el nom i domicili. Podrà reproduir-se qualsevol text, sempre que es mencioni el nom de la revista.

Amb la col·laboració de:
AJUNTAMENT DE REUS
Regidoria de Cultura i Joventut
Diputació Tarragona
Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
CENTRE D'AMICS DE REUS
està adherit a la
Federació d'Ateneus de Catalunya

Sumari

Editorial 3
150 anys de la mort de Joan Prim . . . 4-7
Què és la Sindicatura Municipal de Greuges 8
Parlo d'un Reus molt determinat. . . . 9-10
Nocturna A Gallicant Circumpolar i Via Làctea 11
Col·leccionisme. 12
Dels històrics 3 de 9 nets a la inactivitat castellera. 13-16
La Casa Navàs 17-21
Reus dedica l'any 2021 a Antoni de Bofarull i Brocà 22-25
Una Història de Catalunya consultable al Centre d'Amics de Reus 27
Els monuments de Joan Rebull. 28
Artur Aldomà 29
Enderrock: un negoci oportú. 31-33
Curs de Bridge 34
El making off de la portada 35

Autors de la foto de la portada a càrrec del Col·lectiu fotogràfic del Centre d'Amics de Reus, FOTOCAT

El gra i la palla

Deia l'ambaixador dels EUA a l'ONU dels anys 60 Aldai Stevenson que els periodistes són aquella gent que separa el gra de la palla per acabar publicant la palla. Tenim una certa mala premsa, els periodistes, i més en l'era digital on qualsevol brètol carregat amb un mòbil pot escampar disbarats per les xarxes.

Lo Nunci d'aquest endarrerit trimestre agafa un to més periodístic. De fet, és lògic que una revista sigui comandada per un periodista. Tinc, doncs, l'honor de dirigir-lo, atenent una petició de l'amic Joan Maria Mallafrè i agafant el relleu de l'esforçada M. Dolors Vallverdú. Veureu canvis a Lo Nunci, però no revolucions. Les revolucions, més val fer-les amb gasosa i més en una entitat que és una institució a la nostra ciutat.

Recuperarem el pols del Centre d'Amics de Reus ara que podem tornar a organitzar activitats, i també dedicarem atenció a noves firmes de periodistes i historiadors professionals, que d'això en va molt nodrida Reus. Històries, personatges i patrimoni reusenc desfilaran per aquestes pàgines, com també nous formats i seccions.

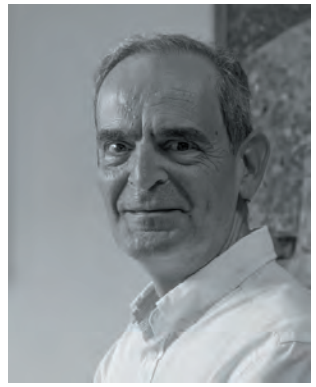

No combrego amb el que deia Aldai Stevenson sobre els periodistes. Sóc més aviat partidari d'aquella dita que afirma: 'Si et diuen que és la teva mare, confirma-ho amb dues fonts'.

Jaume Garcia Cardoner
Director de Lo Nunci

150 anys de la mort de Joan Prim

Gravat de l'atemptat al carrer del Turco

El 30 de desembre de 2020 se celebrava una data molt especial: el 150 aniversari de la mort, fruit d'un atemptat que patí tres dies abans, del president del Consell de Ministres, el reusenc Joan Prim i Prats. Nombrosos historiadors i periodistes -Borja de Riquer, Màrius Carol, Ignacio Buqueras o Pere Bosch- se'n farien ressò en diferents articles. La data no va passar desapercebuda per la premsa catalana, ni molt menys.

L'historiador i arxiver Pere Bosch relatava el dia de l'atemptat en un article a 'La República':

'Era un dia fred, i el cel de Madrid estava entelat per una espessa nevada. El president del Consell de Ministres, el català Joan Prim, es preparava per a una jornada atrafegada. L'endemà havia de viatjar a Cartagena per donar la benvinguda al duc d'Aosta, un príncep italià que, després de llargues negociacions, havia acceptat ocupar el tron espanyol, vacant des de la fugida d'Isabel II dos anys enrere. Prim era el principal avalador d'aquell membre de la casa reial de Savoia, que havia de regnar amb el nom d'Amadeu I i que havia de substituir la dinastia dels Borbons. Aquella tarda, el president del govern es va dirigir a les corts per tal d'enllestir les darreres disposicions sobre el pressupost de la nova casa reial. Prim també va anunciar que el govern presentaria la dimissió al nou rei i va afegir: "Si S.M. té la dignació d'encarregar-me la formació d'un nou

Malgrat els advertiments, el president del Consell de Ministres no duia escorta.

gabinet, jo obeiré les ordres de S.M. per tal de seguir prestant els meus serveis a la pàtria, a la revolució, a la llibertat i al rei Amadeu I", tot i puntualitzar: "El meu desig és que arribi un dia, com més aviat millor, que pugui deixar aquest lloc." Al marge d'això i de les típiques baralles parlamentàries, la sessió va transcórrer amb normalitat. Quan va acabar, Prim va conversar una estona amb alguns diputats i es va comprometre a assistir a un sopar organitzat per una societat maçònica, si bé va avisar que només arribaria a l'hora de les postres perquè s'havia compromès a sopar amb la seva família.

A dos quarts de vuit del vespre, ja fosc, Prim va pujar a la seva berlina, que encara es conserva al Museu de l'Exèrcit de Segòvia. Malgrat els advertiments, el president del Consell de Ministres no duia escorta. Només l'acompanyava el seu secretari personal, González Nandín, i el seu ajudant, el general Juan Francisco Moya. El primer va ordenar al cotxer que es dirigís al palau de Buenavista, aleshores seu del Ministeri de la Guerra i actualment quarter general de l'exèrcit. La distància entre el Congrés i el Palau no arriba a un quilòmetre, però Prim no va arribar a completar-la.

Mort a trabucades

El cotxe va avançar pel carrer del Turco, actualment Marqués de Cubas, i quan es

Amadeo de Saboya, vetllant el cos de Prim

"L'estat general del malalt és satisfactori i les ferides evolucionen favorablement."

disposava a entrar al d'Alcalá, dos vehicles li van obstaculitzar el camí, l'un al davant i l'altre al darrere. Moya va treure el cap per la finestra per veure què succeïa i de cop i volta, d'entre la penombra, van aparèixer vuit o deu desconeguts que es van abraonar contra el vehicle. "General, ens estan disparant!", va cridar l'ajudant de Prim quan es va adonar que els atacaven. Un dels assaltants va aconseguir trencar el vidre i apuntar el general. El secretari de Prim el va intentar protegir i, de resultes d'aquella heroïcitat, la mà li va quedar inutilitzada per a tota la vida. Malgrat tot, des dels dos costats del carruatge es van disparar trets que van impactar al cos del primer ministre i que es van sentir des de lluny i alguns van arribar a pensar que s'havia produït una revolta. Una veu va ordenar les descàrregues al crit de "foc, punyeta, foc!". Algunes hores després, ja agonitzant, el mateix Prim va confessar que havia reconegut en aquella expressió la veu de José Paul y Angulo, un polític andalús que havia col·laborat amb ell en l'enderrocament de la dinastia borbònica, però que s'havia acabat convertint en el seu enemic acèrrim. Dies abans, des del diari El Combate, el polític andalús li havia llançat tota mena d'improperis i, després de reptar-lo, l'havia titllat de covard. El cotxer va començar a fuetejar els agressors i amb penes i treballs va poder reprendre la marxa fins a arribar al domicili de Prim. El general hi va arribar malferit però viu. I fins i tot alguns testimonis van explicar que va entrar al Ministeri de la Guerra amb ajuda, recolzant-se a la barana i deixant un rastre de sang.

En un primer moment, es va difondre el rumor que el comte de Reus havia estat mort o que es trobava greument ferit. El gabinet de Presidència va difondre un comunicat tranquil·litzador, en què s'explicava: "El president del Consell de Ministres ha estat lleugerament ferit." Els metges van aconseguir extreure els projectils i van tapar les ferides amb emplastres. No semblava, en un primer moment, que la seva vida perillés. L'endemà, durant la sessió al Congrés, l'almirall Juan Bautista Topete, que va acabar ocupant el càrrec de president del Consell de Ministres de forma interina, es va referir a l'atemptat, però no va fer cap referència a les ferides. Alguns diputats van condemnar l'atemptat i d'altres fins i tot es van apressar a deixar clar que no hi tenien res a veure. Les informacions que van aparèixer aquell dia a la Gaceta de Madrid no eren gens preocupants i l'informe mèdic transmetia la mateixa sensació.

L'endemà, la sensació era la mateixa, però el dia 30 Prim es va aixecar amb febre. Tot i això, el comunicat seguia afirmant: "L'estat general del malalt és satisfactori i les ferides evolucionen favorablement." De cop i volta, però, cap a la tarda, Prim va començar a delirar i la situació va empitjorar radicalment, fins que va morir a dos quarts de nou del vespre. La causa de la mort era molt evident. Es tractava d'una septicèmia, provocada pel material que van arrossegar els projectils; una infecció perfectament curable en l'actualitat, però que fa cent cinquanta anys va provocar el primer magnicidi de la història d'Espanya. Aquella mateixa nit, el ministre d'Ultramar, Segismundo Moret, es va presentar a les corts i va comunicar la notícia'.

"La restauració i posterior declaració com a Bé Cultural d'Interès Nacional va ser un dels esdeveniments programats pel bicentenari

L'Homenatge de l'Ajuntament als 150 anys de la seva mort

D'altra banda, l'alcalde de Reus, Carles Pellicer, i altres membres de la corporació municipal, van fer el 30 de desembre una ofrena floral al mausoleu de Joan Prim i Prats, amb motiu de la commemoració dels 150 anys de la mort del fill il·lustre de Reus. L'alcalde destacava l'estima que Reus té per la figura de Prim, de qui l'any 2014 ca celebrar el bicentenari del seu neixament.

L'acte va tenir lloc davant el nou emplaçament del mausoleu al Cementiri General de Reus. La restauració i posterior declaració com a Bé Cultural d'Interès Nacional va ser un dels esdeveniments programats pel bicentenari i que perduren més enllà de la data per acostar la figura de Prim a les generacions futures.

Joan Prim i Prats és considerat un dels polítics catalans més importants del segle XIX, que va arribar a presidir el govern espanyol (1869-1870). El caràcter abrandat de Prim, el seu prestigi com a militar i la seva gran projecció política, juntament amb les circumstàncies tràgiques de la seva mort, l'han convertit en un personatge envoltat per l'aurèola del mite. Avui en dia, Prim continua tenint un fort ascendent sobre la seva ciutat natal.

L'alcalde de Reus, Carles Pellicer, i la vicealcaldessa, Noemí Llauradó, fent l'ofrena floral al Mausoleu del general. Foto: Reus.cat

Què és la Sindicatura Municipal de Greuges

El Centre d'Amics de Reus, m'ha demanat si podia fer un article per la seva revista. Recordo, que feia molt poc que m'havien nomenat Síndic Municipal de Greuges de Reus, que aquesta entitat em va convidar a fer una xerrada sobre què era la Sindicatura. D'això ja fa pràcticament 10 anys i penso que val la pena que torni a explicar en què consisteix aquesta Institució.

A Reus es constitueix l'any 2001, si bé es concreten i es defineixen les característiques de la Institució en el reglament de gener de 2003, reglament que explicita en el preàmbul que es crea com un servei a la Ciutadania que pren com a referència experiències d'altres països d'Europa i de les figures del Defensor del Pueblo i del Síndic de Greuges de Catalunya. La Sindicatura Municipal de Greuges, s'entén doncs com un punt de proximitat i de relació entre la ciutadania i l'administració local per tal que s'hi puguin adreçar els ciutadans i ciutadanes de Reus que se sentin agreujats per alguna actuació o resolució de l'Ajuntament de Reus o organismes que en depenen.

Com es pot observar, és una Institució ja ben arrelada a la nostra ciutat, doncs fa 20 anys que hi ha Sindicatura. El primer nomenat va ser l'advocat Ramon Marcer, a qui va succeir l'empresari Francesc Palacín, precedint-me la professora Misericòrdia Vallès. En la referència als antics síndics, he volgut fer esment de la seva professió per tal que quedi clar que el possible síndic o síndica, no queda emmarcat per cap tipus de professió determinada o característica especial, sinó que l'únic que se li demana es posar-se en el lloc de la persona que es considera agreujada per tal de poder donar-li solució o altres cops explicar-li que la seva queixa no es pot prendre en consideració.

Sempre he pensat que és un acte de valentia, el fet que un ajuntament decideixi crear aquesta institució, doncs en definitiva és un reconeixement que no sempre les coses es fan bé.

Evidentment, que les resolucions de qualsevol Sindicatura no tenen força executiva, sinó que prenen la forma de recomanació i que l'organisme al que va dirigida pot prendre o no en consideració. Sí però que és evident que el bagatge de qualsevol Sindicatura en quantitat i varietat de persones que expliquen el que consideren greuge sofert per l'actuació del respectiu ajuntament o dels organismes que en depenen, ajuden a rectificar o a implementar actuacions més favaorables a la ciutadania. D'això en puc donar testimoni ja que cada any al complir la meva obligació de presentar al Ple municipal la memòria de les actuacions de l'any anterior, moltes regidories expliquen com els ajuden a millorar els suggeriments que es desprenen de les actuacions dutes a terme.

En resum des de les Sindicatures caracteritzades pel tracte directe, per la proximitat i pel servei, ajudem a reivindicar la dignitat de les persones, a defensar els seus drets tot contribuint al bon govern dels consistoris i a la vegada s'obren vies per una major col·laboració ciutadana en la vida pública, tot facilitant rectificacions i millorant deficiències o errors, objectius que s'assoleixen amb intermediació o recomanació.

Pere Pagès Serrano
Síndic Municipal de Greuges de Reus

Parlo d'un Reus molt determinat

Sense tenir tota la informació, ni la capacitat tècnica per valorar el tema, no es pot incidir massa, malgrat el sentimentalisme, en la desaparició d'un dels puntals més característics del patrimoni social i cultural de la nostra ciutat, com és el recent traspàs al CatSalut (E.D.P.Salut Sant Joan de Reus-Baix Camp) de la gestió, i titularitat, de l'Hospital de Sant Joan…

Malgrat tot, si que es pot intuir que, pot ser no hi havia altra solució i que, en qualsevol cas, és tema a tractar molt acuradament per no caure amb bajanades, o amb el que sobrepassaria la ratlla d'una especulació gratuïta. Sobretot atenent que recentment s'ha anunciat que el nou ens també incorporarà altres empreses que tenen vinculació amb l'Hospital Sant Joan, seguint el "Conveni regulador entre l'Administració de la Generalitat de Catalunya, el Servei Català de la Salut i l'Ajuntament de Reus per la racionalització de l'activitat assistencial del Sistema de Salut al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre, signat el desembre de 2019".

És complicat, si, i s'hauria de saber i comptar amb tota la informació històrica, de gestió, implicacions i responsabilitats, al respecte, però el finalment cert és que amb aquesta operació una part essencial, potser la més representativa, del patrimoni de la ciutat si be no pot canviar d'enclavament, si que canvia de propietat.

El que, en principi, és un bon servei, si s'observa el seu abast, es pot veure com pot repercutir en altres sectors, molt arrelats i representatius de la idiosincràsia ciutadana i social de la ciutat.

Vista general de Reus

...i en molts casos de franc, posa en safata el no estar obligat a associar-se per una necessitat de salut o per gaudir del lleure...

I és que fa goig gaudir de serveis municipals de lleure, esport i cultura, i més pels pobles en què la seva població sense ells estaria orfe d'aquests necessaris espais, o en grans ciutats en què la densitat de població dona per espais privats i municipals i, fins i tot, tots són necessaris per atendre els superpoblats nuclis veïnals.

On potser ja seria una altra cosa és en ciutats mitjanes en les que ja hi havia entitats privades, centenàries -per altre part, íntimament lligades a la mateixa història de la ciutat- que complien aquesta missió, i que l'obertura de piscines municipals -que vist amb bona intenció podrien tenir un altre encasellament-, de pavellons municipals, de centres cívics municipals, finalment, més aviat ha representat una competència, legal, que ha contribuït a deteriorar la seva prou complicada supervivència quan, bàsicament, es a base de les quotes dels socis que, amb tota la imaginació, s'aconsegueix atraure.

De la mateixa manera hauríem parlar del Centres Cívics i Poliesportius ultralleugers, tant posats de moda..

De la mateixa manera hauríem parlar del Centres Cívics i Poliesportius ultralleugers, tant posats de moda...

Pels ganxets no cal dir-ho més clar… Parlo de Reus. Però d'un Reus molt determinat. El de tantes i tantes entitats que s'esforcen en oferir als seus socis serveis, classes, tallers, sales i espais, i que si tot això ja es pot tenir al barri, i en molts casos de franc, posa en safata el no estar obligat a associar-se per una necessitat de salut o per gaudir del lleure.

Sense posar en qüestió la necessitat d'aquests espais amb caràcter municipal, més o menys gratuïts al servei de la ciutadania, si que es oportú fixar l'atenció en la afectació i incidència que te en entitats privades que ja disposaven, disposen, o volen disposar, dels mateixos serveis que allí s'ofereixen.

Està clar que aquest escrit no tindria raó de ser si aquests espais municipals estesin acotats, exclusivament, a la gent gran i les seves necessitats, o a especificats que sense l'"apadrinament" consistorial seria impossible oferir-les a la ciutadania.

Però, a Reus, està clar que no és així i llavors, queda en això, en que un servei municipal de cara al ciutadà al mateix temps es pot veure una simple competència deslleial, tota vegada que l'Ajuntament compta amb més recursos i més possibilitats, que quan no hi son pot crear les circumstàncies per facilitar el dur-lo a terme, que les de que disposen les entitats privades, de caràcter social, sense ànim de lucre, i que el seu funcionament sempre queda en mans de la bona voluntat de qui vol i pot

Xavier Guarque

Nocturna A Gallicant Circumpolar i Via Làctea

Astrofotografia

El 12/09/2020, una escletxa de permissivitat dins la pandèmia pel COVID'19 ens va permetre apropar-nos a Gallicant, de nit, per a iniciar-nos en l'ASTROFOTOGRAFIA.

L'astrofotografia, o astrofoto, és un tipus especialitzat de fotografia que consisteix en la captació d'imatges dels cossos celestes, de vegades amb unes tècniques i un material específic. L'ús de la fotografia dins l'astronomia presenta una sèrie d'avantatges en relació a l'observació directa, ja que a l'emulsió fotogràfica, exposada durant un temps prou llarg, també queden recollides radiacions visibles d'intensitat massa feble per poder ser percebudes per l'ull humà, fins i tot amb l'ajuda de potents telescopis.

El treball de camp va consistir en capturar el suficient nombre d'imatges per a l'obtenció d'una fotografia final del moviment circumpolar. Posteriorment, l'objectiu va ser la Via Làctea.

Una nit ben fosca, l'absència de contaminació lumínica i la posterior edició de les imatges obtingudes van fer possibles un molt acceptable treball final.

Tota una experiència que, l'evolució de la pandèmia, probablement eviti una segona edició a curt termini, però el desig de tornar-hi va quedar palès entre tots els que hi vàrem participar.

I la bona companyia, el sopar de motxilla i l'entusiasme col·lectiu també ho van confirmar.

Cesc Escoda

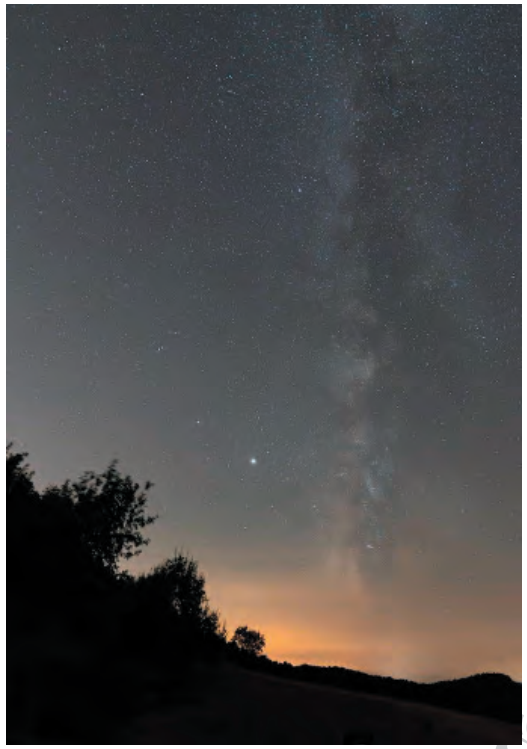

Via Làctea

Col·leccionisme

Amb aquestes breus paraules des de l'Associació Col·lectors Club volem posar en coneixement dels companys del Centre d'Amics de Reus algunes de les col·leccions d'objectes de col·leccionisme que hem preparat per a la seva presentació a la trobada de col·leccionisme del dia 19 de juny d'aquest any. Després de molts mesos amb les activitats de la nostra associació restringides per causa de la Covid-19 hem intentat seguir promovent el col·leccionisme a la nostra ciutat i les contrades properes. Per al dia 19 hem preparat dues col·leccions de 5 punts de llibre. La primera està realitzada pel nostre company Eugeni Biosca on podem veure una sèrie d'edificis modernistes de la ciutat acompanyats per imatges de noies vestides d'època. La segona col·lecció de 5 punts és la primera sèrie de la nostra Associació dedicada als trucadors de porta emblemàtics pertanyents a edificis reusencs. També la nova Associació Cartofil Reus dedicada al col·leccionisme de postals amb la que col·laborem presenta les 4 primeres postals d'una sèrie de 16 dedicada a antigues capçaleres comercials d'empreses reusenques, així com un punt de llibre commemoratiu de la sèrie.

Diferents punts de llibre

A sota, les 4 primeres postals d'una sèrie de 16 dedicada a antigues capçaleres comercials

Dels històrics 3 de 9 nets a la inactivitat castellera

L'octubre del 2019 serà recordat com un mes històric en el món casteller per la diada de Santa Úrsula a la ciutat de Valls. Una diada en què es van poder veure per primer cop dos 3 de 9 nets carregats. Va ser una diada llarga, dura, però inoblidable. S'acabava la temporada i els castells semblaven no tenir sostre.

Cinc mesos més tard, però, arribava la trista notícia als locals. S'havia d'aturar l'activitat castellera. Ara fa més d'un any, la Covid-19 havia deixat de ser un problema de la Xina per convertir-se en el que l'organització mundial de la salut anomenaria una pandèmia global. El món tal i com el coneixíem estava canviant.

Arribaven els primers casos a Catalunya, casos que semblaven aïllats i no gaire greus. Però ben aviat tot es complicaria. I tant aviat que el 14 de març del 2020 ja estàvem confinats a casa. Al llarg de la setmana, les escoles, els instituts, les universitats, els clubs esportius... tothom anunciava l'aturada de les activitats. I, per tant, el món casteller també s'endinsava en un període d'inactivitat.

Aquesta notícia es va rebre amb "una impotència molt gran", en paraules del cap de colla de la Colla Joves Xiquets de Valls, Jaume Martí. Un adjectiu al qual el cap de colla de la Colla Vella Xiquets de Valls, Albert Martínez, afegeix "desil·lusió, angoixa i patiment". Gent de totes les edats vivien els darrers minuts al local d'assaig però el que no sabien és que un any després l'activitat castellera com la coneixien fins llavors encara no hauria tornat.

Però retrocedim una mica en el temps i analitzem la darrera temporada castellera abans de la pandèmia. Segons el periodista i comentarista especialitzat en castells, Francesc Domènech, no estava sent una

El 3 de 9 net carregat per la Colla Vella i per la Colla Joves,per Santa Úrsula 2019 a la Plaça del Blat

...per primer cop a la història, tant la Vella com la Joves aconseguien carregar el 3 de 9 net...

gran temporada i, de fet, el nivell de les colles es trobava per sota de l'assolit el 2018. Tot i així, el món casteller ens tenia guardada una sorpresa pel 27 d'octubre del 2019. Una sorpresa que arribava a la diada de Santa Úrsula de la mà de les dues colles vallenques. Per primer cop a la història, tant la Vella com la Joves aconseguien carregar el 3 de 9 net, fet insòlit que eliminava qualsevol sostre al món casteller. Aquesta diada és recordada com "brutal i esplèndida" per l'Albert Martínez i com "una explosió d'alegria" per Jaume Martí.

En aquest moment es sabia on s'havia arribat però l'expectació de fins on es podia arribar era una incògnita que envaïa el cap dels amants dels castells. Que si 9 de 9 per aquí, que si 2 de 9 amb folre per allà... Totes les cartes podien acabar damunt la taula després de l'eufòria viscuda en aquella diada. Però tocava esperar a la temporada 2020, una temporada que s'esperava de màxims i que conclouria amb la cirereta del concurs de castells.

El 2019 arribava al final, els mesos de descans transcorrien sense dificultats destacables i s'aproximava la tornada als assajos. Entre finals de febrer i principis de març del 2020 les colles ja es retrobaven al local d'assaig. Cadascuna disposava de la seva planificació i els seus objectius, però tot el que podien tenir en ment es va convertir en incertesa. Les colles vallenques enfocaven la temporada molt positivament però cadascuna a la seva manera. La Vella apostava per "objectius factibles" com destaca Albert Martínez entre els quals situava "descarregar aquest 3 i el repte del 2 de 9 amb folre que ens va quedar assajat i a punt per portar a plaça i estimular la colla per seguir gaudint". La Joves es centrava en "millores en les dinàmiques d'assaig per fer-los més efectius i atractius al gruix de la colla", com afirma Jaume Martí que es decanta pel 2 de 9 amb folre i manilles i el 5 de 9 amb folre, ja que es tractava de "castells que fan més colla que els castells nets". Tots aquests objectius, però, es van quedar a l'aire.

La setmana del 9 de març era la darrera i amb ella es donava pas a la inactivitat castellera. Per aquells temps l'aturada semblava breu. Les colles pensaven que tindrien quinze dies de pausa, que situats a l'inici de temporada no repercutirien excessivament en els objectius plantejats, tal com comenta el membre de la tècnica de la Colla Jove Xiquets de Tarragona, Carles Riba: "les primeres setmanes hi havia aquella mica de dir ara ens confinen quinze dies i aviat arrencarem". Aquells quinze dies, però, es van anar allargant fins al punt que a dia d'avui encara no sabem quan es podrà recuperar la normalitat en el món casteller. L'únic que sabem, com afirma en Francesc Domènech: "és que portem un any i anem cap al segon any d'inactivitat castellera".

A partir d'aquí, les colles van haver d'acceptar l'aturada i buscar la manera de mantenir l'esperit de grup i dels castells entre els seus components. No era feina fàcil, ja que la seva activitat principal no es podia dur a terme, però van haver

d'intentar reinventar-se. En Jaume Martí creu que no s'han pogut adaptar i explica que tots els seus esforços es van decantar cap al benestar de la gent, mantenir-s'hi en contacte i fer el màxim d'activitats a nivell social. Albert Martínez parla de "supervivència" i comenta que intentaven "fer coses per substituir una cosa insubstituïble". Les colles, però, van passar el 2020 com van poder amb l'esperança que

..Maria Alegret, ens explica que els seus objectius a curt termini passen per "algun teatre o petites troballes al bar...

el 2021 fos millor.

Enguany el món casteller parteix de l'experiència de la temporada passada i els objectius plantejats passen per estar preparats al moment en què es pugui tornar a l'activitat, tal i com comenta Jaume Martí: "l'objectiu principal és preparar tots els escenaris i activitats, tant si es poden dur a terme com si no, estar preparats per tot". Les diferents colles, per tant, treballen l'àmbit social i esportiu. La co-cap de colla dels Xiquets de Reus, Maria Alegret, ens explica que els seus objectius a curt termini passen per "algun teatre o petites troballes al bar". D'altra banda, el Carles Riba destaca les activitats de caire esportiu per tal de "quan ens donin permís per tornar a l'activitat trobar una colla sobretot ben preparada".

Una altra gran incertesa de la situació que està vivint el món casteller és que se n'haurà fet dels castellers i castelleres.

A més, el col·lectiu més protegit en una colla castellera és la canalla i és per això que moltes colles es preocupen actualment per com poden reprendre els assajos dels més petits. Jaume Martí comenta que per ells és la preocupació més gran: "ja no només el fet que creixin, sinó que la colla no sigui el centre de les seves amistats i es perdin moltes connexions". Per la Maria Alegret, en la canalla es situa un dels altres objectius: "a llarg termini és començar a assajar canalla una altra vegada". Entre tot això, moltes de les colles ja han començat a fer activitats més de tipus esplai entre els més petits. Però tot i aquests objectius, la incertesa segueix sent el pa de cada dia en una activitat en què el contacte entre persones de moltes bombolles diferents és inevitable, com és el món casteller.

La mascareta, el gel hidroalcohòlic i el test d'antígens semblen no ser suficients pel retorn a l'activitat. En aquesta línia, Maria Alegret comenta que "ens imaginem que castells serà quan acabi la Covid-19". L'esperança a dia d'avui recau en la vacunació. L'Albert Martínez explica que estan vivint la situació actual "amb una mica més d'il·lusió perquè ara ja hi ha gent vacunada i pensem que podrem començar a fer alguna cosa".

El present en el món casteller gira també entorn el simulacre organitzat per la Coordinadora de Colles Castelleres juntament amb la Universitat Rovira i Virgili. Aquest projecte encara es troba en fase de preparació, motiu pel qual les colles no en són coneixedores dels requisits per participar-hi. És per això que les colles es troben "a l'expectativa de com es desenvoluparà aquest projecte", tal com comenta el cap de pinya dels Nens del Vendrell, Jordi Pellicer. En aquesta situació incerta Jaume Martí afirma que "el primer és la seguretat dels castellers i castelleres, per tant, quan tinguem totes les dades ens reunirem i analitzarem què volem fer" però també afegeix que "sense un objectiu a curt termini com pugui ser una actuació, els assajos perden una mica el sentit, els castellers actuem per la gent". L'Albert Martínez, per la seva banda, destaca com a positiu haver aconseguit que es parli de castells gràcies al simulacre i comenta que s'aferraran a "qualsevol raig de llum que ens deixin veure".

...quants castellers serem a l'arrencada, ja que hi haurà gent que tindrà por i gent que s'haurà acostumat a fer coses diferents...

Una altra gran incertesa de la situació que està vivint el món casteller és que se n'haurà fet dels castellers i castelleres. L'Albert Martínez veu com una de les grans incògnites "quants castellers serem a l'arrencada, ja que hi haurà gent que tindrà por i gent que s'haurà acostumat a fer coses diferents". És per això que Francesc Domènech creu que la possibilitat que es mantingui la massa social és ideal, ja que "tècnicament, si tots els castellers que hi havia el 2019 tornen, tot i que hagin passat un any o dos anys, en principi es podria recuperar el nivell que hi havia amb certa facilitat".

Després de tot, però, encara no sabem com serà el retorn casteller, ja que segons Francesc Domènech "les colles no estan dins una estratègia de preparació per arribar al final de temporada amb tots els ets i uts". Però la incògnita no es limita als assajos, ja que "tampoc podem saber en cas que pugui haver actuacions, com hauran de ser aquestes actuacions".

Des dels dos 3 de 9 nets de la diada de Santa Úrsula ja ha passat un any i mig. Aquella fita històrica viscuda a la Plaça del Blat que per Jaume Martí "refermava la idea que Valls és l'essència dels castells i que és a Valls on només poden passar aquestes coses tant èpiques", ja forma part de la història. L'Albert Martínez intenta recordar aquella diada màgica: "cada dia que passa em sembla més llunyana i més complicada de tornar a veure". I afegeix que "la pandèmia hi ha posat un punt i final, ara s'haurà de reprendre i això dona encara més valor a

allò que es va fer llavors". A dia d'avui la plaça del Blat, com totes les grans places, és buida de castellers i haurà de seguir esperant per poder veure qualsevol estructura.

Blanca Castellví Sales

Plaça del Blat, Valls

La Casa Navàs, l'únic edifici modernista d'Europa amb l'interior original

Pierre Grubius | Casa Navàs

La Casa Navàs és per la seva singularitat un dels millors exemples del Modernisme a nivell europeu. Construïda entre el 1901 i el 1908 per l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner, és l'única obra modernista d'Europa que ha arribat fins als nostres dies tal com es va estrenar. La casa ha estat sempre d'us particular però a finals de l'any 2017 un empresari reusenc va comprar-la per a obrir-la al públic. Actualment és una propietat compartida entre aquest empresari i una de les hereves de la casa. El juny del 2018 la Casa Navàs va obrir les seves portes als visitants, des d'aleshores es fan cues diàriament per poder-hi accedir i gaudir d'aquesta joia modernista única al món.

A finals del segle XIX, Reus era la segona ciutat més important de Catalunya tant en nombre d'habitants com en influències socials i polítiques. No és d'estranyar doncs que un dels arquitectes més prestigiosos del moment, Lluís Domènech i Montaner, sovinteges la ciutat i tingués contactes amb l'alta burgesia reusenca. Al tombant de segle, l'arquitecte estava construint l'Institut Pere Mata a la capital del Baix Camp, un centre psiquiàtric inspirat en una ciutat hospitalària. El projecte el van finançar membres de la classe benestant de Reus i, és precisament això, el que va unir a Domènech amb Joaquim Navàs.

Casat amb Josepa Blasco, Navàs procedia de família de comerciant tèxtils però el

Eren temps pròspers la parella, així que van decidir encarregar a Domènech la construcció de la millor casa-botiga que pogués imaginar.

Pierre Grubius | Casa Navàs

La casa, construïda a principis del 1900, manté totes les estances i mobiliari original...

cert és que va ser ell qui va convertir un negoci corrent en un imperi. Eren temps pròspers la parella, així que van decidir encarregar a Domènech la construcció de la millor casa-botiga que pogués imaginar. Van donar-li un xec en blanc i llibertat creativa, amb aquestes condicions l'arquitecte no va dubtar en acceptar l'encàrrec, contractar als millors artesans de l'època i utilitzar els materials més refinats que existien al moment. El resultat fou una obra d'art en majúscules on hi predominaven els elements naturals i les reminiscències al territori i a la història de Catalunya.

Entrar a la casa és com endinsar-se en un gran jardí artificial ple de floritures en el que destaquen els vitralls de més de dos-cents metres quadrats de superfície entre claraboies, envans, portes i finestres. També es conserven gairebé tots els elements decoratius com el mobiliari, les tapisseries brodades, ceràmiques, pintures, teixits de seda, làmpades, estors... Per fer tots aquest treballs Domènech i Montaner es rodejà dels millors, és el cas de Gaspar Homar, Lluís Bru, Antoni Rigalt, Jeroni Granell, Eusevi Arnau, Pujol i Bausis o el reusenc Hipòlit Montseny.

La casa, construïda a principis del 1900, manté totes les estances i mobiliari original, això la converteix en una visita obligada per tots els amants del modernisme, l'arquitectura, la història d'aquella època

Pierre Grubius | Casa Navàs

Reus va ser una de les ciutats catalanes més castigades durant la Guerra Civil Espanyola.

i del bon gust en general.

La reconstrucció del capcer

Un dels trets característics del modernisme i, més concretament, de Lluís Domènech i Montaner era culminar les façanes de les cases amb un coronament. Era una manera d'es-

Pierre Grubius | Casa Navàs

tilitzar les edificacions i dotar-les de bellesa. Casa Navàs va ser una de les obres més personals de l'arquitecte, així que hi va dissenyar un capcer i una torre.

Reus va ser una de les ciutats catalanes més castigades durant la Guerra Civil Espanyola. Els bombardejos a la capital del Baix Camp van ser constants i un d'ells, el del 26 de març de 1938, va afectar la Casa Navàs. La bomba va destruir part de la l'estructura, la façana i la teulada, a més de la torre i el capcer que ornamentaven l'edifici. Entre els anys 40 i 60 es va reconstruir el sostre i les parets i als 90 la segona tribuna però per qüestions econòmiques es va haver des prescindir dels elements estrictament decoratius com són la torre i el capcer. Vuitanta-dos anys després de la desfeta, l'actual propietat va decidir que volia fer el pas definitiu per retornar a Casa Navàs el seu aspecte original.

El mes de juny de l'any 2018, la casa obria les seves portes al públic

Per això, durant el 2020 es va reconstruir el capcer i, actualment, s'està treballant en la torre.

La guapa del Mercadal s'obre al món

Un dels objectius de la nova propietat de la Casa Navàs era obrir la casa a la ciutadania, ja que fins aquell moment havia estat d'us exclusivament particular. El mes de juny de l'any 2018, la casa obria les seves portes al públic i des del primer moment va comptar amb la complicitat i la curiositat de la ciutadania. Tant que el 2019, el primer any de vida sencer de la casa, va rebre un total de 33 mil visitants. La Casa Navàs conserva l'interior més complet, fantasiós i esplèndid del modernisme català, així que no es d'estranyar la bona acollida que ha tingut la seva obertura.

Pierre Grubius | Casa Navàs

Aquesta obra de Domènech i Montaner està oberta de dilluns a diumenge, per veure-la sempre s'ha de fer amb una visita guiada. Un guia expert acompanya al públic durant una hora explicant totes les curiositats, històries i els detalls arquitectònics que amaguen aquestes parets aixecades fa més d'un segle. La Visita Guiada no és l'única manera que hi ha de descobrir la guapa del Mercadal, també es pot fer mitjançant les Visites Vermut –visites que culminen amb una degustació de Vermuts Miró- i les Nits Modernistes -l'esdeveniment més especial que se celebra a la casa, en el qual a més de descobrir l'interior de la casa, també es gaudeix d'un concert modernista interpretat pel Garbuix Duet i d'un sopar a peu dret-.

Recentment també s'han estrenat les Visites Teatralitzades, les Visites Fotogràfiques i les Revetlles a la Casa Navàs. Tot plegat amb l'objectiu que el visitant pugui gaudir d'aquest emblema del modernisme europeu des de diverses perspectives. Si encara no heu visitat la Casa Navàs, feu-ho, segur que no us deixarà indiferents.

Sílvia Sagalà, *directora de Casa Navàs*

Reus dedica l'any 2021 a Antoni de Bofarull i Brocà

Retrat (realitzat l'any 1957 pel pintor Ramon Viñes) que figura a la Galeria de Fills Il·lustres de Reus

L'Ajuntament de Reus va decidir dedicar l'any 2021 a un dels personatges claus de la cultura catalana de la segona meitat del segle XIX, Antoni de Bofarull i Brocà (Reus, 1821 – Barcelona, 1892).

Antoni de Bofarull i Brocà va ser advocat, arxiver, escriptor (en vers i en prosa), historiador i traductor. La seva biobibliografia està recollida a l'estudi "Antoni de Bofarull i la Renaixença", de Jordi Ginebra, publicat l'any 1988 per l'Associació d'Estudis Reusencs, i també a l'assaig "Ideòlegs, gramàtics i escriptors", també de Jordi Ginebra, publicat per les Edicions del Centre de Lectura (ECLR) el 2006, o al volum "Sis estudis sobre Antoni de Bofarull", de diversos autors, publicat deu anys abans per les mateixes ECLR.

Era germà d'Andreu de Bofarull (1810-1882), també historiador i arxiver. L'historiador Pere Anguera afirmava l'any 1988, en el pròleg del llibre de Ginebra, que "Antoni de Bofarull és una síntesi perfecta del personal de la Renaixença", i en ressaltava la seva múltiple activitat.

Notes biogràfiques

Jaume Massó, comissari de l'Any Bofarull, fa les següents notes biogràfiques d'Antoni de Bofarull:

L'advocat, arxiver, escriptor (en vers i en prosa), historiador i àdhuc traductor Antoni de Bofarull i Brocà, nascut al capdamunt del carrer de Monterols (sembla que en una casa que era situada a l'actual número 37) el 3 de novembre de 1821, va morir a Barcelona el 12 de febrer de 1892, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, lloc

...Antoni de Bofarull és una síntesi perfecta del personal de la Renaixença...

on treballava i on havia patit –tres dies abans– un atac de feridura que l'obligà a romandre-hi i del qual no es recuperà.

Tot i que potser no sigui tan conegut pels reusencs actuals com el seu germà Andreu (1810-1882), també historiador i arxiver, Antoni (els seus amics li deien Anton) fou un dels personatges claus de la cultura catalana de la segona meitat del segle XIX.

Joaquim Santasusagna, que li dedicà un capítol del seu llibre Reus i els reusencs en el renaixement de Catalunya fins al 1900, destacava que "l'afecte patriòtic [...] li pot ésser assenyalat com el seu superior distintiu i apareix com el motor que l'impulsà a escriure i a actuar. Tothom l'hi reconeix i ell se'n feia una honor per poc que li vingués a tomb".

Posteriorment, el malaguanyat amic Pere Anguera afirmà (el 1988, en el pròleg al citat llibre de J. Ginebra) que "Antoni de Bofarull és una síntesi perfecta del personal de la Renaixença", tot ressaltant-ne la múltiple activitat: "¿Qui pot negar el valor de Bofarull com a home síntesi i catalitzador de múltiples iniciatives del moviment, quan tothom sap que a ell es deu la primera gramàtica redactada amb rigor i coneixements, la primera antologia poètica, la primera novel·la en català del Tirant ençà, la primera història general de Catalunya amb pretensions de globalitat temàtica i de rigor científic, escrita no fiant-se dels materials de segona mà o dels d'enderroc provinents de la reconversió de les llegendes en font històrica, sinó després de l'acarament amb els documents originals, l'empenta i la teoria inicial de la restauració dels Jocs florals, les primeres memòries atentes no a la trajectòria privada, sinó a l'esdevenidor vital d'una petita comunitat, que el fan gairebé un precedent de la denominada història de les mentalitats?".

Arran de l'efemèride –que ja s'acosta– del segon centenari del seu naixement, sintetitzo tot seguit la vida i l'obra d'aquest il·lustre reusenc, ni que sigui de manera massa incompleta, tot avançant-me als actes cívics o acadèmics que espero que es portin a terme en memòria seva al llarg de l'any 2021. Entre altres coses, em sembla important de tenir en compte que l'Arxiu Municipal de Reus i Comarcal del Baix Camp con-

...sempre va lamentar no haver estat nomenat Mestre en Gai Saber...

serva una vintena de manuscrits encara inèdits d'aquest reusenc il·lustre.

El 1839, Antoni de Bofarull es traslladà a Barcelona per a estudiar la carrera de Dret, tot treballant alhora en una casa de comerç. Molt aviat compaginà la seva vida laboral i universitària, força agitada, amb la direcció de la revista satírica El Hongo i amb la publicació de poemes, signats amb el pseudònim "Lo Coblejador de Montcada". Fou també redactor i cronista teatral dels diaris El Fomento (1845) i El Sol (1849), així com col·laborador del Diario de Barcelona i d'altres

També va ser soci de mèrit del Centre de Lectura de Reus i membre – de número o corresponent– de diverses acadèmies nacionals, estatals i estrangeres, entre les quals la de Bones Lletres i la de la Història.

periòdics i revistes. El 1846, el seu oncle Pròsper li facilità una feina estable a l'arxiu reial, que –com ja hem vist– esdevindria vitalícia.

Fou un veritable apologista de la llengua i de la cultura catalanes i participà de manera decisiva en la restauració (1859) i el manteniment dels Jocs Florals de Barcelona (sempre va lamentar no haver estat nomenat Mestre en Gai Saber). També va ser soci de mèrit del Centre de Lectura de Reus i membre –de número o corresponent– de diverses acadèmies nacionals, estatals i estrangeres, entre les quals la de Bones Lletres i la de la Història. Treballador infatigable, redactà un gran nombre de textos, assaigs, discursos i monografies, tant de caràcter històric i biogràfic com literari (poesia, teatre i novel·la), tot publicant en vida més d'un centenar de títols, entre articles i llibres, una part considerable dels quals van ser reimpresos o reeditats després de la seva mort.

Edità la primera antologia poètica renaixentista, Los trobadors nous (1858), i –en castellà– una Gramática de la lengua catalana (amb Adolf Blanch, 1867, reeditada posteriorment), així com les grans cròniques medievals catalanes. És autor de la primera novel·la del segle XIX en català, La orfaneta de Menargues o Catalunya agonisant (1862, amb múltiples edicions posteriors), i d'un molt interessant volum de memòries i de costumisme local, Costums que's perden y recorts que fugen (Reus de 1820 a 1840) (1880, reeditat el 1982). Destacaré, a més, el primerenc recull Hazañas y recuerdos de los catalanes (1846, amb reedicions de 1956 i 2000) i els nou volums de la Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña (1876-1878, igualment reeditada a posteriori), que completà amb una Historia crítica de la Guerra de la Independencia en Cataluña (1886-1887) i amb una Historia de la Guerra Civil de los Siete Años (editada pòstumament, el anys 1999 i 2000, per l'AER). L'any 1996, l'AER publicà un recull de la seva producció poètica, a cura de Xavier Vall, i, el 2006, Pragma reedità la seva novel·la La mancha del siglo, que havia signat amb el pseudònim "Fr. Anastasio Timora" (la primera edició és de 1850).

...La vida de don Antonio de Bofarull está enlazada íntimamente con el movimiento literario de Cataluña...

El dia de l'enterrament de Bofarull (13 de febrer de 1892), l'historiador i polític Josep Coroleu publicà a La Vanguardia una necrologia –força llarga– del seu amic, que començava així: "Confieso que escribo estas líneas hondamente conmovido. Al proponerme trazar a vuela-pluma los rasgos típicos del anciano escritor, del historiador insigne, del catalán fanático por su patria, recuerdo al amigo fiel, al venerado maestro y siento el corazón henchido de amargura a la idea de que no volverá a resonar en mis oídos su voz ni a ilustrar mi entendimiento su experiencia". El dia següent, al mateix mitjà, el periodista, escriptor i polític Josep Roca i Roca glossà Bofarull amb un article –d'extensió similar a l'anterior– il·lustrat amb un retrat a la ploma del finat (dibuixat per Josep de Passos). Roca encetava la necrologia d'aquesta manera: "La vida de don Antonio de Bofarull está enlazada íntimamente con el movimiento literario de Cataluña, a partir del año 1840. De este movimiento es el insigne historiador uno de los más denodados atletas. Su fallecimiento, ocurrido en el Archivo de la Corona de Aragón, a consecuencia de un ataque de aplopegía, que le sobrecogió precisamente el día mismo que se cumplían 46 años de su ingreso en aquella casa, presta a la figura del laborioso y sabio archivero un color especial, que tiene algo de la suerte del soldado pundonoroso, que muere valientemente al pie del cañón".

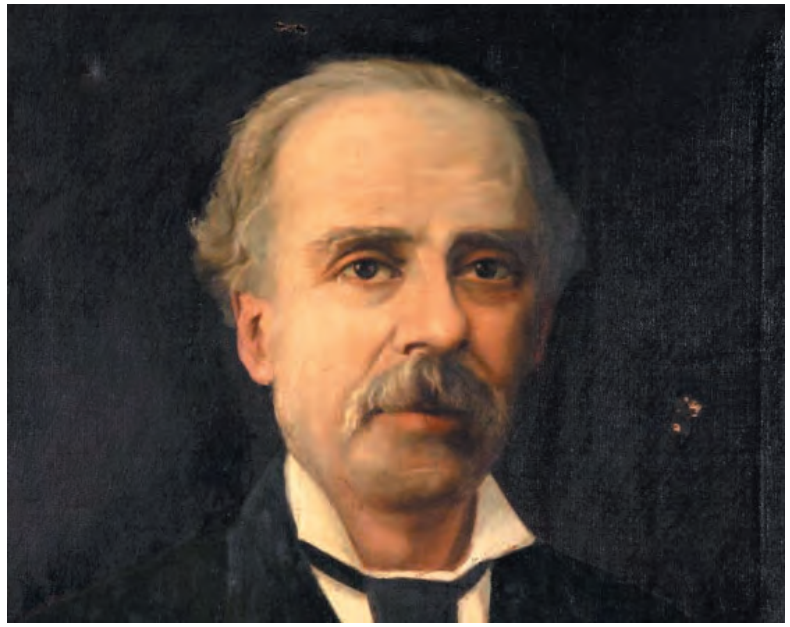

Antonio de Bofarull

Com és natural, el seu retrat (realitzat l'any 1957 pel pintor Ramon Viñes) figura a la Galeria de Fills Il·lustres de Reus i, des del 1979, porta el seu nom un carrer de la ciutat, perpendicular al passeig de Prim (per damunt de l'antic Velòdrom).

Una Història de Catalunya consultable al Centre d'Amics de Reus

Segell de l'editorial

Pàgina 3 del primer volum de l'obra

Els socis i sòcies del Centre d'Amics de Reus tenen a la seva disposició, per si la volen consultar, la col.lecció completa dels nou volums de la Historia crítica de Cataluña -en castellà és com publicà Antoni de Bofarull-. Es tracta de l'edició de 1876 sorgida dels tallers de l'establiment tipogràfic barceloní de Joan Alleu i Fugarull. La biblioteca del Centre, situada a la segona planta de La Boella, disposa d'una notable col.lecció de llibres i periòdics antics.

El secretari del Centre d'Amics de Reus, Amadeu Martí, consultant l'obra

L'historiador i intel.lectual reusenc va escriure també dues altres obres reconegudes: L'Orfeneta de Menargues i La mancha del siglo. Aquesta darrera va ser reeditada per l'editorial reusenca Pragma l'any 2006 dins una col.lecció que el reconegut segell de l'editor Arcadi Vilella va treure al mercat.

Jaume Garcia

Els monuments de Joan Rebull

Pels carres i parcs de Reus, el famós escultor, Joan Rebull, té tres obres. El Sant Jordi, del Parc del mateix nom, Isabel Besora , a la plaça de la Pastoreta i el Triptolem, a la Plaça que porta el nom de l'escultor, al principi (O al final, segons es miri) del Passeig de Mata.

Aquest, molta gent, en veure un noiet i dos personatges, un dels quals té una vara florida, pensa que es la Sagrada Família, però la veritat és que "explica" una llegenda grega que fa referència a Triptolem un dels fills del rei d'Eulisis que té al costat a Démeter-Ceres, Dehesa de l'agricultura, i a la seva filla Persefone-Proserpina, que envien a Triptolem a ensenyar a la humanitat com aconseguir que els camps donin fruit, això fa pensar que la història té uns 30.000 anys. I que va representar el gran canvi. Fins aleshores hi havia matriarcat, les dones eren les que portaven la societat, mentre els homes anaven a caçar o a la guerra. A partir de l'agricultura es van quedar a casa i, més forts físicament, van començar a dominar.

Gitaneta, al Museu d'Art de Catalunya

Va ser un homenatge a la Comarca, eminentment agrícola, i es va col·locar al 1968.

Un altre monument és La Pastoreta. Una noia que porta un xai als braços, i que es va col·locar al 1951, mirant al poble i d'esquena al Santuari.

Amb el temps el van posar al reves, però tampoc estava ben col·locat, si no que mirava cap a la cantonada de l'Av. De La Salle, i finalment l'han posat "intentant" mirar al Santuari, que no podrà veure mai des de la seva ubicació, per què el Passeig fa una corba que no ho permet

La model, va ser l'esposa de l'escultor (Concha) que també va "posar" pel monument del Triptolem, com la Dehesa de l'agricultura, Démeter-Ceres.

Finalment tenim el Sant Jordi, que va donar el Banc de Vizcaya a la ciutat Un jove amb cota de malla, espasa i escut, que té la particularitat que és escarrer.

Al marge Rebull, al cementiri té els "Tres Gitanets" que estan damunt la seva tomba. Una escultura que també podem veure a l'Ajuntament de Barcelona.

Dos passos de Setmana Santa, el "Ecce Homo" i el "Pere nega a Jesús", de les confraries de Sant Just i Pastor i Sant Pere Apòstol.

I ens quedaven al Santuari les imatges de Sant Joaquin i Santa Anna i un Sant Sopar que queda una mica amagat i que cal buscar i trobar.

Al museu, però fora d'exposició, hi ha tots els guixos de les escultures de Rebull, donats per la seva dona, però com queda dit, estan al magatzem del Museu.

Enric Tricaz

LuxBus autocars
Enjoys coaching you!
Tel. 977 378 701
informacion@luxbus.es
www.autocaresentarragona.com

FORN DE PA · PASTISSERIA
HUGUET
ELABORACIÓ PRÒPIA
c/ Lepant, 28 - Tel. 977 33 33 45 - 43202 REUS
c/ Alcalde Joan Bertran, 5 - Tel. 977 33 06 94 - 43202 REUS

Artur Aldomà

Un artista prou conegut i amb molta obra exterior a la ciutat (11) és Artur Aldomà Puig (Reus 1935)

Aldomà va iniciar-se en la historieta com a dibuixant, però cap l'any 75 ho va abandonar, dedicant-se pintar i sobretot a esculpir.

Va ser un bon atleta del C.N. Reus "Ploms.

De la seva producció a la ciutat, potser podríem destacar "Les Bugaderes" que es troba a la Plaça de les Basses, en honor a les dones que anaven als rentadors que hi havia allí quan el tenir aigua corrent a casa era un luxe.

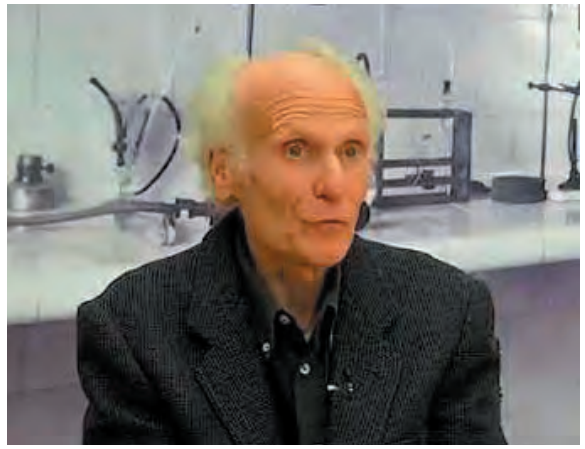

Les tres figures que composen el conjunt representen tres generacions de bugaderes. La més gran i la més jove van completament nues i la del mig amb faldilles i el pit a l'aire.

Segons el propi artista, les dues més grans ja tornen amb la roba neta, quan la jove, amb pas decidit, s'encamina encara cap a les basses.

És una obra deliciosa que mereix , no una mirada, si no una acurada contemplació.

Com hem dit al principi, allí hi havia les basses que ara donen nom a la plaça, i quan els rentadors van desaparèixer les va aprofitar una coneguda tintoreria que va estar forces anys en funcionament.

Per motius artístic les tres dones van despullades i caldria pensar que sempre devien anar més tapades, però un document del segle divuit que em va caure a les mans, prohibia que els homes s'acostessin a una bona distancia de la plaça quan era de dia.

Cal suposar que el motiu és que, a més de la roba, es rentaven elles també i per tant sobraven "mirons" , tenint en compte que a casa, en aquella, època no ho podien fer.

Coneguda, doncs la petita història de la Plaça i les bugaderes, tornem a l'artista i podríem parlar d'un altre monument degut a les seves mans i que podem veure davant del col·legi de la Presentació.

És curiós que es triés un Gaudí nen, en lloc d'un Gaudí adult per honorar la seva memòria, potser per què va estar molt més a Reus de petit que no pas de gran.

L'escultura és d'un nen que juga amb unes boles movibles i que representen al geni en els seus primers passos.

Però no s'acaben aquí les curiositats, per què cal saber que el nen que va servir de model, es diu Jesús Torres, es fill de Riudoms i avui dia, ja un home, segueix vivint a la veïna vila del Baix Camp.

Casualitat?

Enric Tricaz

Jordi Piñol Corbella
info@gabinetimmobles.com

G

GABINET IMMOBLES
oficina immobiliària

API Col·legis d'agents immobiliaris associat-198
registre d'agents immobiliaris de Catalunya aicat 8623

C. Amargura, 61 - 43201 REUS
Tel. 977 344 507 - 682 799 952
www.gabinetimmobles.com

En conveni

CASA FUNDADA
1914
VERMUTS
MIRÓ
REUS

Enderrock: un negoci oportú

La revista Enderrock apareix com a altaveu del rock català, un moviment oblidat pels grans Mitjans

Les condicions en l'àmbit musical i com a país durant la primera meitat dels anys noranta van generar les circumstàncies necessàries perquè la revista Enderrock pogués aparèixer i disposar de l'èxit imprescindible per tirar endavant. Van aconseguir cobrir el buit del moment sobre premsa musical en català.

A principis dels anys noranta, Lluís Gendrau, actual director de la revista Enderrock i un dels fundadors, estava estudiant Ciències de la Informació a la Universitat Autònoma de Barcelona. La seva experiència en el món del periodisme venia d'anys enrere, ja que des dels 17 anys havia col·laborat en diferents mitjans locals com l'emissora Ràdio Malgrat i la revista Som-hi.

Paral·lelament, des de mitjans dels vuitanta en l'escena musical catalana havien aparegut noms com Sopa de Cabra, Sau o Sangtraït, que seguits per Lax'n Busto o els Pets, entre d'altres, estaven revolucionant el país. La situació era perfecta perquè sorgís un moviment com l'etiquetat rock català. Tal com es pot llegir en l'article, Joves, mitjans de comunicació i consum cultural, de Gendrau "va esdevenir el primer gran fenomen de masses del segle XX".

Cal tenir en compte, però, com remarca l'article El pop-rock català: estat de la qüestió, també de Gendrau, que aquests condicionants no "responien a un estil musical concret", sinó "a una necessitat que tenia la gent jove del país". Ja s'estava consolidant una joventut en gran part escolaritzada en català. Podem dir, doncs, que els nois i noies de l'època tenien ganes d'escoltar la música que els agradava en el seu idioma d'expressió. La normalització lingüística va donar pas al moment idoni per començar a fer rock en català.

Tot i així, l'aparició del rock català es considera totalment espontània. Segons Lupe Villar, guitarrista de Sangtraït "va ser quasi una casualitat". Els components dels grups eren, en gran part, catalanoparlants i amants de la música dels anys setanta, és a dir, influïts per grups com els Beatles o els Rolling Stones. No s'ho van pensar gaire i es van llançar a fer allò que els agradava, sense conèixer-se entre ells, de manera totalment aïllada. Tal com diu

Tot i així, l'aparició del rock català es considera totalment espontània.

Josep Thió, guitarrista de Sopa de Cabra: "Intentàvem fer el que ens agradava basant-nos en els nostres referents, bé el rock dels 70". Pep Sala, guitarrista de Sau, afegeix: "És una mica la sensació que la gent es pensava que ens coneixíem tots i no ens coneixíem de res" i Gerard Quintana, cantant de Sopa de Cabra afirma: "Va sorgir de forma espontània (...) tot i no haver-nos posat d'acord". Poc a poc van anar veient que hi havia més grups com ells en altres parts de Catalunya. Gendrau, durant la seva època d'universitari va viure l'auge del rock català i a la mateixa universitat va començar a plantejar debats sobre la contemporània escena musical catalana. Aquests debats, per descomptat, no van ser anecdòtics i Gendrau va voler anar més enllà: "Posteriorment vaig contactar amb periodistes musicals de Barcelona que volien editar un fanzine i que havien escrit diversos repor-

El rock català es va popularitzar gràcies a les ràdios locals que en van ser el primer altaveu,

tatges sobre rock català".

Mentrestant, els grups del rock català anaven consolidant pas a pas la seva feina. Cal destacar, però, que va ser un moviment rural, sorgit a comarques i allunyat de la capital on per aquells temps triomfava la Movida Madrileña. Tal com destaca Sala: "El més curiós és que va sortir fora de Barcelona". Quintana afegeix: "A comarques, fora del control de la gran ciutat i les seves servituds a les tendències de moda". Això va ocasionar que els mitjans de comunicació més importants del moment ignoressin els grups i quan els feien una mica de cas la pregunta estrella fos "Per què canteu en català?", com afirmen molts protagonistes al llibre Tocats de l'Ala d'Oriol Rodríguez.

El rock català es va popularitzar gràcies a les ràdios locals que en van ser el primer altaveu, ja que se n'encarregaven gent jove, coneixedors de la importància del moviment. Un gran paper el van tenir també els ajuntaments dels diferents municipis que van començar a contractar-los per les festes majors com també ressalta a Tocats de l'Ala. Per la resta, més enllà d'alguna breu intervenció en revistes escrites en castellà, res de res. Així, els grups van tardar a actuar a Barcelona on no eren coneguts, tal com destaca Sala: "Els mitjans de Barcelona com que no anàvem a actuar-hi tampoc ens coneixien".

Veiem doncs com a nivell de premsa el rock català era orfe i va ser la revista Enderrock l'encarregada de tapar aquest forat. Com diu Sala: "Van ser més hàbils que la majoria dels mitjans de Barcelona (...) això els va donar un puntasso".

Aquest forat el va descobrir Lluís Gendrau juntament amb Xavier Mercadé, Ferran Amado i Pere Pons. La idea principal dels fundadors de la revista Enderrock amb paraules textuals de Gendrau era: "Ocupar el nou espai informatiu que representava la nova escena del rock català". En volien ser l'altaveu en l'àmbit de la premsa escrita en català. Mans a l'obra, els components de la revista van elaborar diversos números 0 per afinar la idea que perseguien. Finalment, l'abril de 1993 va sortir la primera Enderrock.

Llavors, el rock català ja estava prou consolidat. Els grups ja havien actuat a Barcelona i fins i tot, dos anys abans, ja s'havia celebrat el multitudinari concert del Palau Sant Jordi amb la participació dels tres grups més coneguts del rock català del moment: Sopa de Cabra, Sau i Sangtraït, acompanyats d'Els Pets que llavors es trobaven en un nivell de popularitat equivalent als Lax'n Busto. Tal com es pot llegir a Tocats de l'Ala, tant podien actuar uns com els altres.

L'Enderrock ha evolucionat constantment per adaptar-se als nous formats de comunicació

És per això que entre els protagonistes de l'escena del moment l'Enderrock no es considera una ajuda per popularitzar el rock català sinó que una conseqüència. Quintana afirma: "Crec que va arribar després del rock català." I Sala afegeix: "Diguem que va sorgir com a conseqüència, no per ajudar". Així és com es comparteix la idea que va tractar-se d'un negoci oportú. Els seus fundadors van veure l'oportunitat de fer negoci i era molt difícil que els sortís malament la jugada. En aquest sentit Villar afirma: "T'estàs aprofitant d'una cosa que saps que és aquí, una cosa que era inevitable, que va sorgir i o et pujaves al carro o la ignoraves però era molt difícil d'ignorar això". Seguint aquesta línia també es parla de subjectivitat, ja que com tot negoci l'objectiu és guanyar diners i, per tant, havien de donar major protagonisme als trets que vendrien més en cada moment. Villar també ho comenta: "Mai ha sigut el mateix tracte a tots els grups, sempre s'ha recolzat més uns que els altres". Pep Sala insisteix en què: "Això és un negoci" i destaca que no es pot seguir cap barem, que és molt subjectiu. És així com parlen d'un tracte poc equitatiu entre els diferents grups.

Sis anys després del primer llançament de la revista comença l'inici del final del rock català amb la mort de Carles Sabater, cantant de Sau, i la conseqüent retirada del grup i la mort també de Marc Grau, productor musical molt lligat a la majoria de grups del moment. Dos anys més tard es retiren també Sopa de Cabra i Sangtraït i aquí és on mort definitivament l'estil musical o, més ben dit, moviment social anomenat rock català.

Amb la mort del rock català a principis del segle XXI és ben viva la transformació que aquest estil deixa en el panorama musical català. Sopa de Cabra, Sau, Sangtraït i molts altres van aconseguir normalitzar el fer música en català i van obrir camí a noves generacions que es van poder estalviar haver de respondre al típic i mític "Per què canteu en català?", com es pot llegir a Tocats de l'Ala.

Amb la mort de Sabater la revista viu el seu moment més complex, pocs dies abans del llançament han de canviar per complert un número que ja estava pràcticament tancat, tal com destaca Gendrau en una entrevista a Nació Digital. Va ser un moment dur per la revista que ja anunciava la mort del rock català. Però per molt que la revista nasqués a conseqüència del rock català no va morir amb ell i va seguir donant espai als estils musicals en català que apareixien.

Grup Editorial Enderrock

L'Enderrock ha evolucionat constantment per adaptar-se als nous formats de comunicació i ha de seguir fent-ho si vol sobreviure. Actualment, ja no es parla d'una revista sinó del Grup Editorial Enderrock que Gendrau considera: "Una marca amb una llarga experiència consolidada, coneguda i prestigiada" i que engloba cinc capçaleres, un portal web amb diverses pàgines especialitzades i tres publicacions periòdiques digitals, a part d'organitzar concursos, festivals i concerts i d'editar llibres i documentals. Ara la prioritat és, segons Gendrau: "Invertir en fer una revista en paper de referència per llegir i guardar i apostar molt més per ser influents en les xarxes digitals". Per Gendrau la més gran anècdota és: "Poder mirar enrere i veure el camí que hem recorregut al llarg de gairebé tres dècades una colla d'apassionats per la música".

Blanca Castellví Sales

centre d'AMICS de REUS

CASA FORTUNY - Raval Robuster, 36 - 43204 REUS

CURS DE BRIDGE

Benvolguts soc@s, corn ja sabeu la nostra Entitat té una petita secció de "**Bridge**" que ens agradaria fer gran. Probablement el "Bridge" no és un dels entreteniments més populars, però si dels més interessants.

És un joc de la ment que es juga amb cartes en el que no intervé l'atzar, sino l'habilitat del jugad@r per raonar, calcular i deduir.

Per descobrir aquest món que de ben segur us apassionarà us volem comunicar que en el pròxim curs que començarem al setembre tenim previst fer un curset d'iniciació al"**Bridge**"

Tres fotògrafs de l'entitat Fotocat, adherida al Centre d'Amics de Reus, s'han encarregat de fer la portada d'aquest numero de Lo Nunci, basada en la Història de Catalunya d'Antoni de Bofarull

Francesc Tusquelles Llauradó,
Plaça de F. Tusquelles,
esc. Artur Aldomà

Ceràmica obra de Neus Segrià